

Wosik, Henryk

Gospodarka finansowa miast

Notatki Płockie 13/2-46, 20-22

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GOSPODARKA FINANSOWA MIAST

Budżet województwa na rok 1968 zamyka się po stronie dochodów i wydatków kwotą 5.012.841 tysięcy złotych. Przewiduje on bezpośrednio finansowanie zadań o charakterze ogólnowojevodzkim oraz finansowanie zadań za pośrednictwem budżetów niższych szczebli będących jego częściami składowymi.

Wielkość budżetów miast nie stanowiących powiatu i osiedli na tle zbiorczego budżetu województwa i zbiorczych budżetów powiatów na przestrzeni lat 1961—1968 przedstawia poniższa tabela.

w tys. zł

Rok	Zbiorczy budżet województwa	w t y m		%	%	%
		Zbiorcze budżety powiatowe	budżety jedn. miast nie st. pow. i os.			
1	2	3	4	5	6	7
1961	3.349.377	1.958.132	229.306	58,5	6,9	11,7
1962	3.677.475	2.171.144	245.869	59,0	6,4	10,8
1963	4.039.131	2.388.762	258.877	59,1	6,7	11,3
1964	4.191.290	2.363.315	372.759	56,4	8,9	15,7
1965	4.539.154	2.568.206	386.500	56,6	8,5	15,0
1966	4.611.017	2.562.302	430.467	55,6	9,3	16,8
1967	4.876.099	2.744.471	498.651	56,3	10,2	18,2
1968	5.012.841	2.841.688	511.422	56,7	10,2	18,0

Ludność 64 miast nie stanowiących powiatu i osiedli w województwie korzysta jednak nie tylko z usług i urzędów finansowych z budżetu i środków pozabudżetowych swych miast, lecz także z urzędów objętych budżetami wyższych szczebli, jak np. z usług szpitali i sanatoriów lub z usług jednostek szkolnictwa zawodowego itp.

Na szczególne podkreślenie zasługuje pokaźny wzrost budżetów miast i osiedli w ciągu ubiegłego oraz bieżącego pięcioletniego okresu gospodarczego, a mianowicie z kwoty 229.306 tys. zł, uchwalonej na rok 1961 do kwoty 386.500 tys. złotych na rok 1964 i do kwoty 511.422 tys. zł na rok 1968, czyli o 123 proc. w ciągu 8 lat.

Wzrost wydatków budżetowych wynika z dwójakich przyczyn:

- z rozwoju gospodarczego miast i osiedli, a także ze wzrostu usług socjalnych i kulturalnych,
- z rozszerzenia samodzielności gospodarczej między innymi drogą decentralizacji zadań objętych uprzednio budżetami wyższych szczebli, a szczególnie budżetami powiatowymi.

Wyrazem decentralizacji zadań objętych budżetami terenowymi jest między innymi wzrost wysokości budżetów miast nie stanowiących powiatu i osiedli w stosunku do zbiorczego budżetu województwa z 6,8 proc. w r. 1961 do 10,2 proc. na rok 1968, a w stosunku do zbiorczych budżetów powiatów z 11,7 proc. w r. 1961 do 18,0 proc. na rok 1968.

Poważny rozwój zadań miast i osiedli w zakresie finansowania urzędów socjalno-kultural-

nych, w tym szczególnie w dziale oświaty i wychowania — w powiązaniu z dokonywanym od roku 1966 przekształceniem jednostek budżetowych gospodarki komunalnej i gospodarki mieszkaniowej na przedsiębiorstwa i zakłady budżetowe — przyczynił się do bardzo istotnych zmian w strukturze budżetów miast i osiedli.

Wydatki na gospodarke narodową stanowiące w 1961 roku 70,1 proc. ogółu wydatków miast i osiedli, w budżecie 1968 roku stanowią już tylko 29,4 proc. Wynika to z przejścia finansowania zadań gospodarki komunalnej z brutto na netto, tj. z przekształcenia jednostek budżetów na przedsiębiorstwo lub zakłady budżetowe.

Udział wydatków na urzędzenia socjalno-kulturalne w tychże budżetach wzrósł z 22,7 proc. w roku 1961 do 65,4 proc. na rok 1968, co wiąże się z decentralizacją szeregu zadań powiatów do miast, a także rozwojem tych urzędzeń.

Udział wydatków na utrzymanie administracji — mimo kwotowego ich zwiększenia się z 18 do 25 mln zł m. in. z powodu wzrostu wynagrodzeń — uległ zmniejszeniu z 7,2 proc. w 1961 r. do 5,0 proc. w roku 1968.

Na skutek dynamicznego wzrostu miast i osiedli, dochody budżetowe z udziałów i z dotacji są wyższe od dochodów własnych tych budżetów, co w strukturze wyraża się zwiększeniem tych środków z 18,1 proc. w r. 1961 do 34,6 proc. na rok 1968.

Stosowanie w okresie planowania budżetowego zasady równoważenia budżetów niższego szczebla udziałami i dotacjami z budżetów powiatowych zapewnia wykonanie zadań objętych planem gospodarczym i jednocześnie umożliwia miejskim i osiedlowym radom narodowym prze-

znaczenie uzyskiwanych ponadplanowych dochodów własnych na zaspokojenie dodatkowych potrzeb gospodarczych swego terenu.

Większość miast i osiedli niemalże w każdym roku osiąga nadwyżki budżetowe bądź wskutek

realizowania dochodów ponadplanowych, bądź też dzięki oszczędnej realizacji wydatków. Wielkość nadwyżek uzyskanych na przestrzeni lat 1961—1967 przez miasta i osiedla ilustruje poniższa tabela.

w tys. zł

za rok	n a d w y ż k a			n i e d o b o r y		
	ilość budżetów nadwyżkowych	kwota nadwyżki	przeciętna kwota nadwyżki na jedno miasto	Ilość budżetów niedoborowych	kwota niedoborów	przeciętna kwota niedoborów na jedno miasto
1	2	3	4	5	6	7
1961	53	38.959	736	11	754	99
1962	58	25.917	447	6	1.272	212
1963	54	22.806	422	10	931	93
1964	52	38.410	739	12	1.993	164
1965	56	33.367	596	8	779	94
1966	57	29.543	518	7	1.674	239
1967	60	31.000	517	4	762	191

Niektóre miasta i osiedla nie umiały jednak gospodarować bezbłędnie, to też zdarzały się wypadki zamykania roku budżetowego niedoborami finansowymi. W latach 1961—1967 na ogólną liczbę 64 miast i osiedli od 4 do 12 rocznie miało niedobory. Przeciętna wysokość niedoborów za poszczególne lata, licząc na 1 miasto lub osiedle, wahała się w granicach od 93 tys. zł do 239 tys. złotych.

Materiały sprawozdawcze, kontrolne i analityczne wskazują szereg błędów i niedomagań w realizacji budżetów miast i osiedli, nie wyłączając nawet naruszeń dyscypliny budżetowej. Nieprawidłowości, o których mowa, polegały najczęściej na:

- wykorzystywaniu w sporadycznych wypadkach środków budżetowych lub pozabudżetowych niezgodnie z ich przeznaczeniem i wbrew obowiązującym przepisom,
- przekraczaniu kredytów budżetowych w poszczególnych rodzajach wydatków konkretnego zadania lub nawet całości kredytów przeznaczonych na realizację zadania,
- zaniebaniach w zakresie prawidłowego ustalenia i windykacji dochodów budżetowych i pozabudżetowych, w tym szczególnie dochodów z tytułu odpłatności za usługi dla ludności,
- dopuszczaniu do niedość oszczędnej i niedostatecznie sprężystej gospodarki niektórych przedsiębiorstw komunalnych, co wywiera ujemny wpływ zarówno na jakość wykonywanych przez te przedsiębiorstwa zadań, jak i na realizację ich planów akumulacji,
- opóźnianiu wymiarów podatkowych i na opieszalej egzekucji podatków, co powoduje narastanie zaległości do kwot praktycznie nieściągalnych.

Należy tu podkreślić, że mimo pewnych niedomagań gospodarka finansowa miast i osiedli jest z roku na rok coraz lepsza i bardziej efek-

tywna. Świadczą o tym i bardziej estetyczny niż przed kilku laty wygląd miast i lepsza nawierzchnia ulic i solidniej wykonane remonty budynków mieszkalnych, a także pełniejsze wyposażenie w niezbędny sprzęt szkół i innych urządzeń socjalnych i komunalnych oraz coraz większa funkcjonalność zakładów świadczących różnorodne usługi dla ludności.

Wielce pożyteczną dla miast i osiedli formą gospodarki pozabudżetowej jest ich działalność w zakresie gromadzenia i wykorzystywania funduszy celowych a szczególnie funduszu dobrowolnych świadczeń społecznych i ustanowionego od roku 1967 dla małych miast i osiedli funduszu miejskiego. Fundusze te mają duże znaczenie dla rozwoju sieci drobnych zakładów i urzędzeń komunalnych, socjalnych, usługowych i produkcyjnych i dla pełniejszego wyposażenia zakładów istniejących. Przyczyniają się one do przyspieszenia rozwoju gospodarczego miast i osiedli poprzez przekroczenie założeń mających finansowe oparcie w budżecie i w środkach przedsiębiorstw gromadzonych na ich rachunkach inwestycyjno-remontowych.

Fundusze miejskie istnieją w 34 miastach na terenie 24 powiatów województwa. Dochody funduszu w tych miastach i osiedlach, pochodzące z podatku od lokali, z 10 proc. dopłat do cen napojów alkoholowych oraz ze środków funduszu gromadzkiego pobieranego na terenie miast i osiedli, zaplanowano w roku 1967 łącznie na 19,2 mln złotych zaś w roku 1968 na kwotę 24,4 tys. złotych.

Praktycznie na rachunkach funduszu miejskiego zgromadzone w roku 1967 środki pochodziły ze źródeł budżetowych. Podobna sytuacja występuje również w planach 1968 roku.

Za mało uwagi poświęcono sprawie uzupełnienia tych środków w wpłat z funduszy zakładowych przedsiębiorstw państwowych i z wpłat z czystych nadwyżek przedsiębiorstw spółdzielczych oraz z innych środków społecznych.

Środki funduszu miejskiego zostały wykorzystane w roku 1967 głównie na gospodarkę komunalną i mieszkaniową, co wskazuje na prawidłowy kierunek wykorzystywania funduszu miejskiego, chociaż i w tym zakresie nie obeszło się w sporadycznych przypadkach bez tego typu nieprawidłowości, jak zużycie pewnych kwot funduszu na cele nie wymienione w obowiązującym w tej mierze rozporządzeniu Rady Ministrów z 25 listopada 1966 roku.

Z przedstawionych zarysów gospodarki finansowej miast nie stanowiących powiatu i osiedli winny wynikać kierunki działania, prowadzące do zwiększenia efektywności działania miejskich i osiedlowych rad narodowych oraz ich organów wykonawczych w zakresie gromadzenia i wykorzystywania środków finansowych w sposób przynoszący jak największą korzyść gospodarce miast czy też osiedli. Do tych kierunków działania należy m. in. szczególnie zaliczyć:

1. dążenie do rozszerzenia źródeł dochodów i do pełnego realizowania planu dochodów z poszczególnych źródeł — głównie z rozwoju rentownych usług gospodarczych, z terminowego i prawidłowego wymiaru i poboru podatków oraz z poprawy wyników

ekonomicznych działalności przedsiębiorstwa i zakładów,

2. przestrzeganie zasad dyscypliny budżetowej i jak najbardziej oszczędnej gospodarki kredytami budżetowymi,
3. wydatne rozszerzenie gospodarki pozabudżetowej, korzystnej dla rozwoju miast i osiedli, przez gromadzenie możliwie wysokich kwot funduszu miejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem wpłat społeczeństwa oraz z funduszy zakładowych przedsiębiorstw państwowych i z czystych nadwyżek przedsiębiorstw spółdzielczych, a nadto przez szersze organizowanie i realizowanie czynów społecznych.

Wymienione kierunki dalszego działania miejskich i osiedlowych rad narodowych powinny być w szczególnych miastach i osiedlach, w zależności od istniejącej sytuacji i od możliwości, odpowiednio zmodyfikowane, rozszerzone i skonkretyzowane. Jednocześnie wypada zaznaczyć, że wzrost intensywności działania prezydium miejskich i osiedlowych rad narodowych jest realnie możliwy a to wobec zdobytych doświadczeń i wzrostu kwalifikacji aparatu administracyjnego w miastach.

MARIAN MIGDALSKI

ROZWÓJ SZKOLNICTWA W LATACH 1967 — 1970

Wykonując uchwały Wojewódzkiej Rady i Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie w sprawie kierunków rozwoju miast, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji gospodarczej i społecznej małych miast, władze oświatowe opracowały plan rozwoju szkolnictwa. Aby lepiej zrozumieć i ocenić wartość już wykonanych i zaplanowanych na najbliższe lata zadań, należy choćby w przybliżeniu zdać sobie sprawę ze stanu szkolnictwa w woj. warszawskim, ze szczególnym zwróceniem uwagi na aktualną sytuację i rozwój różnego rodzaju placówek oświatowych w miastach i osiedlach.

Z ogólnej liczby 2.217 szkół podstawowych w miastach jest 216 szkół z 149.617 uczniami, a na wsiach — 2.001 szkół z 298.790 uczniami. Wszystkie szkoły miejskie są lepiej zorganizowane.

Należy podkreślić, że mimo dużych nakładów inwestycyjnych przeciętne zagęszczenie na 1 izbę lekcyjną wynosi w skali wojewódzkiej 38,3 ucznia, z tego w szkołach wiejskich — 32 uczniów, a w miastach i osiedlach — aż 63 uczniów.

Pod względem wyposażenia w sprzęt i pomoce naukowe nastąpiła w 1967 r. w szkołach podstawowych dalsza poprawa. Nadal jednak są kłopoty z wyposażeniem w pomoce naukowe klas ósmych.

Prezydium miejskich i osiedlowych rad narodowych w zasadzie zapewniają środki budżetowe na cele szkolne, a w szczególności na wypłatę uposażeń dla pracowników oświaty, kredyty na zakup pomocy naukowych, mieszkania dla no-

wo zatrudnionych nauczycieli, remonty bieżące i kapitalne budynków szkolnych. **Niektóre prezydium miejskich rad narodowych np. w Żelechowie, Zakroczymiu, Wyszogrodzie, Nasielsku, Raciążu podjęły inicjatywę rozbudowy szkół i budowy mieszkań dla nauczycieli w czynach społecznych. Jest to kierunek działalności godny upowszechniania w wielu miasteczkach i osiedlach.**

Celem poprawienia warunków lokalowych szkół podstawowych w miastach i osiedlach plan inwestycyjny przewiduje wybudowanie w okresie bieżącej 5-latki 18 obiektów szkolnych o 197 izbach lekcyjnych. Plany perspektywiczne zakładają zlikwidowanie do roku 1975 wszystkich izb wynajętych w szkołach miejskich oraz wymianę izb własnych, będących w złym stanie technicznym.

W okresie do 1985 r. w wyniku deglomeracji i rozwoju przemysłu znacznie wzrosnie liczba ludności w miastach i osiedlach, przewiduje się więc budowę nowych szkół podstawowych.

Wśród 66 liceów ogólnokształcących akcja rozwoju objętych jest 61 z liczbą ok. 22 tys. uczniów. Istniejące licea ogólnokształcące na ogół zaspokajają potrzeby terenu i w najbliższej przyszłości nie planuje się tworzenia placówek tego typu.

W województwie czynnych jest 528 przedszkoli, do których uczęszcza 26.198 dzieci. Z tej liczby 404 przedszkola znajdują się w miastach i osiedlach, a korzysta z nich 23.579 dzieci. Li-